

perceive science not as a separate sphere, but as an integral part of human life, closely related to our ethical, cultural and social obligations.

Further research into I. Puluj's humanistic legacy can show how his interdisciplinary approach influenced the development of Ukrainian science and education, as well as how his ethical principles can influence modern discussions about the role of science in solving the most important problems of humanity.

References

1.Ivan Puluj. Life and work: Monograph.Second edition, revised and supplemented. R. Gaida, R. Platsko. Lviv: Research and Publishing Centre of the National Technical School of Ukraine, 2019.220 p.,

2.ProkopenkoV., Vorobiov O. Werner jaeger: the concept of the ‘third humanism’. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, (67), 2022. P.39-48.
URL:<https://doi.org/10.26565/2226-0994-2022-67-5>

УДК 53(092)

Алексевич Н.С., викладач фізики, спеціаліст І категорії

ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету ім.І.Пулюя», Україна

ІВАН ПУЛЮЙ: ЖИТТЯ ПРИСВЯЧЕНЕ УКРАЇНІ

Анотація. Іван Пулюй відомий в усьому світі як український фізик, винахідник. Про його дослідження видано багато публікацій. Про те, мало відомо, що ця людина впродовж усього життя боролась за визнання українського народу у світі та зробила величезний внесок у становлення української державності.

Ключові слова: Іван Пулюй, громадський діяч, публіцист, політолог.

Aleksevykh N.S., teacher of physics, specialist of the 1st category.

Separate Structural Subdivision “Ternopil Professional College of Ternopil Ivan Puluj National Technical University”

IVAN PULUJ: LIFE DEDICATED TO UKRAINE

Abstract. Ivan Puluj is known all over the world as a Ukrainian physicist and inventor. Many publications have been published about his research. Little is known about the fact that this person throughout his life fought for the recognition of the Ukrainian people in the world and made a huge contribution to the formation of Ukrainian statehood.

Keywords: Ivan Puluj, public figure, publicist, political scientist.

Іван Павлович Пулюй (1845–1918) – український фізик та електротехнік, винахідник, публіцист, перекладач Біблії українською мовою, громадський діяч. І це ще не весь перелік його досягнень.

У світі І.Пулюя, здебільшого, знають як видатного українського фізика. Хоч загалом безпосередньо у галузі фізики Пулюй працював лише приблизно 10 років. Іван Павлович займався не лише фізикою. Ця людина наочно продемонструвала, що українці можуть робити великі відкриття у сфері точних наук. І водночас, працюючи в наукових осередках поза своєю батьківщиною, залишатися українськими патріотами, трудитися для української справи. [3].

Ще в студентські роки він виявив рідкісну здатність поєднувати серйозне опанування науковими знаннями з практичною реалізацією непростих планів іншого спрямування, які він уклав для себе ще будучи гімназистом у Тернополі. В Тернопільській гімназії, де викладання велося німецькою мовою, Пулюй заснував таємне товариство української молоді «Громада». Молодь збиралась тричі на тиждень: в неділю для декламації і читання слова Божого, в середу для вивчення історії і в суботу вивчали літературу. Вони заснували свою бібліотеку. Своєю громадською діяльністю займався і будучи студентом Греко-католицької духовної семінарії у Відні. Тут разом з ним навчалося ще понад два десятки галичан.

Визначна подія для українського відродження відбулась у Відні 10 березня 1866 р.: українські студенти відзначили роковини Тараса Шевченка в супереч шаленому спротиву москвофілів. Ця подія об'єднала більше 300 осіб. І. Пулюй про неї писав в листі до членів «Громади»: «Та славно вже відбулися! Усі Славяне здивувалися! Ми хоть числом від них менчі, то таки щодо діла їм наперед нас не вирваться». У 1867 р. українська молодь у Відні заснувала легальне товариство «Січ», у якому І. Пулюй головував у 1872-1873 рр. Це товариство відіграло помітну роль у суспільно-культурному житті Галичини. У цей час Пулюй уклав для себе амбітні плани розвитку системи освіти рідною мовою, над здійсненням яких працював практично усе подальше життя. Насамперед, необхідно було обстоювати використання народної мови замість язичія у церковних виданнях. Свої засади Пулюй втілював на практиці у Відні – 1869 р. видав «Молитвослов», а 1872 р. більший за обсягом «Молитовник». Важливим кроком стала співпраця з Пантелеймоном Кулішем над перекладом Біблії, яка розпочалась у лютому 1871 р. Куліш писав до Пулюя: «Святе Письмо нехай іде в світ з двома нашими йменами. Напечатайте такий титул: Святе Письмо Нового Завіту, мовою русько-українською перекладали вкупі П.Куліш і Д-р.Пулюй».[1]. Щоб прискорити розпочату справу, Пулюй на деякий час покинув університетські студії. Першим підсумком величезної праці Пулюя і Куліша стало те, що уже 1871 р. у Відні послідовно вийшли у світ Євангелія за Матвеєм, Марком, Лукою та

Іваном. Повний текст Нового Завіту вийшов з друкарні Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові в 1880 р. Оскільки Куліш помер 1897 р., то для подальшої праці Пулюй запросив Івана Нечуя-Левицького. Повне видання Біблії вперше вийшло у Відні наприкінці 1903 р. і перевидавалось багаторазово.

Важливим завданням уважав Пулюй підготовку підручників для українських гімназій рідною мовою. Ще в студентські роки Пулюй переклав українською мовою підручник з планіметрії, а в одному з листів від квітня 1871 р. повідомляє, що закінчує переклад підручника з ботаніки відомого німецького біолога Е. Геккеля.

Провадив активну діяльність, спрямовану на розбудову системи вищої освіти українською мовою уже будучи професором у Празі. Пулюй наполегливо працював для рідного народу. Став одним з перших членів Товариства імені Шевченка, яке постало у Львові 1873 р. і впродовж наступних років опублікував декілька своїх наукових праць у виданнях Наукового товариства ім. Т. Шевченка. [4].

Перше чого бажав науковець, щоб українська молодь мала змогу навчатися в українських вищих навчальних закладах. Тому більше 10 років проводив величезну роботу разом із своїм однодумцями для того, щоб добитися відкриття українського університету у Львові. Крім шаленого опору польських шовіністів здійсненню планів відкриття українського університету, існував ще й дуже агресивний чинник зі сходу. Однак ідея відкриття у Львові українського університету, навколо якої Пулюй об'єднав активних однодумців, була реалізована у 1920 р. так, що у Львові за ініціативою НТШ було засновано Український таємний університет, який за складних умов бездержавності функціонував до червня 1925 р. [4].

Великого значення Пулюй надавав популяризації наукових знань серед громадськості, а саме науково-популярним публікаціям українською мовою. Перші статті опублікував у львівському журналі «Правда». Написав брошури: «Непропаща сила» та «Нові і перемінні зьвізди». Ці науково-популярні книги глибоко філософські, в них формується мета наукового пізнання як відкриття законів природи за допомогою досліду. [2].

Яскравий таланти Пулюя як публіциста і політолога проявився у його статтях на захист української мови. Іван Пулюй публікував статі та брошури також німецькою мовою, в яких звертав увагу на те, що необхідне створення самостійної української держави, що допоможе встановити мир і стабільність в Європі. Високим аналітичним рівнем і ґрунтовністю виділяються дві німецькомовні брошури – «Україна та її міжнародне політичне значення» і «Польські русофіли і масові арешти вірних державі українців у Галичині». Він писав: «В Європі не буде миру до того часу, поки існує російська могутність (Uebermacht), а про її

послаблення не можна думати, поки Московщина продовжує володіти Україною та її природними багатствами. Вільна Україна означає бастіон, безпеку середньоевропейських держав, тому її визволення лежить не тільки в інтересах цих держав, але і цілої Європи». В основі політологічних висновків Пулюя були не голослівні декларації, а глибокий історичний і геополітичний аналіз.

На початку Першої світової війни Пулюй разом із Горбачевським в Празі очолив Комітет допомоги біженцям з Галичини, окупованої російськими військами, а також пораненим воякам-українцям і військовополоненим. Заснував фонд для фінансової підтримки навчання української молоді. Свою публіцистичну патріотичну діяльність здійснював у взаємодії з Союзом визволення України – організацією наддніпрянських українських емігрантів.

Політична активність Пулюя в роки Першої світової війни, які стали останніми роками його подвижницького життя, була блискучим підсумком та логічним завершенням його патріотичної діяльності впродовж багатьох десятиліть. Адже помер Пулюй через дев'ять днів після проголошення 22 січня 1918 р. незалежності України. [4].

Джерела та література

1. Іван Пулюй. Збірник праць./ За заг. редакцією Шендеровського В. – К.: Видавництво «Рада», 1996. – 710с.
2. Іван Пулюй – вчений і патріот. URL: <https://msmb.org.ua/biblioressursi/bibliografiya/osobistosti/ivan-pulyuy/>
3. Петро Кралюк. Великий українець Іван Пулюй. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30372144.html>
4. Роман Пляцко. Правда велич Івана Пулюя. URL: <https://zbruc.eu/node/120472>

УДК 92.925

Гумен Ю.Є., к. і. н., доц.; Криськов А.А., д. і. н., проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ІВАН ПУЛЮЙ ТА ВІЛЬГЕЛЬМ РЕНТГЕН: СПРОБА ПОРІВНЯННЯ БІОГРАФІЙ

Анотація. Аналіз біографій Івана Пулюя та Вільгельма Рентгена висвітлює наукові й політичні тенденції кінця XIX – початку XX ст. Обидва фізики працювали в одній галузі, але їхні кар'єрні шляхи відрізнялися. Пулюй поєднував науку з українською національною діяльністю, Рентген же став символом німецької науки. Відкриття Х-променів, у якому Пулюй відіграв значну роль, закріпило за Рентгеном світову славу, що підкреслює історичні закономірності доби.